

Ks. Stanisław Tymosz, *Ewolucja kościelnego prawa polskiego w świetle kodyfikacji do XIX wieku*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2008, ss. 241.

Nakładem Wydawnictwa KUL ukazała się cenna monografia ks. Stanisława Tymosza pt. *Ewolucja kościelnego prawa polskiego w świetle kodyfikacji do XIX wieku*. Autor, dyrektor Instytutu Prawa Kanonicznego i kierownik Katedry Historii Źródeł Kościelnego Prawa Polskiego WPPKiA KUL, przedstawia złożony proces kodyfikacyjnego tworzenia polskiego prawa kościelnego i jego ewolucyjne zmiany w latach 1357-1883. Dzieło prezentuje historię ustawodawstwa synodalnego metropolii gnieźnieńskiej.

Treść dzieła ujęta została w dwóch częściach i sześciu rozdziałach. Historyczną granicą odniesienia metodologicznego przyjętą przez autora jest Sobór Trydencki (1545-1563). Część pierwsza, nosząca tytuł „Kodyfikacje przedtrydenckie”, jest zbiorem prawa arcybiskupów Jarosława Bogorii Skotnickiego z 1357 r., Mikołaja Trąby z 1420 r. i Jana Łaskiego z 1523 r. Część druga, zatytułowana „Kodyfikacje potrydenckie”, przedstawia statuty biskupa Stanisława Karnkowskiego z 1579 r., arcybiskupa Jana Wężyka z 1628 r. i ks. kanonika Krzysztofa Żórawskiego z 1883 r.

Przyjęty w pracy układ treści jest przejrzysty, logiczny, spójny i historycznie zasadny. Ułatwia zrozumienie i ocenę powstawania prawa Kościoła polskiego, jego nieuchronnych przekształceń i konieczność tworzenia kodyfikacji.

Autor chronologicznie i szczegółowo przedstawia powstawanie pomników kościelnego prawa prowincjonalnego w Polsce. Pierwszym zbiorem statutów o charakterze urzędowym był *Synodyk* Jarosława, uchwalony na synodzie kaliskim obradującym pod przewodnictwem arcybiskupa Jarosława ze Szkutnik. Następny zbiór stanowiły Statuty Mikołaja Trąby, powstałe na podstawie udzielonego przez papieża Jana XXII arcybiskupowi Trąbie na soborze w Konstancji (1413) zezwolenia na kodyfikację statutów metropolii gnieźnieńskiej. Stanowiły one najznakomitszy zbiór prawa kanonicznego owych czasów. Działalność ustawodawcza Jana Łaskiego, oprócz doskonałego skodyfikowania prawa świeckiego (państwowego), określonego od jego nazwiska Statutem Jana Łaskiego, przejawiała się w szeroko zakrojonych pracach synodalnych metropolii gnieźnieńskiej. Wynikiem tworzonych i uchwalanych statutów na dziesięciu synodach prowincjonalnych i pięciu archidiecezjalnych było powstanie kodyfikacji wpisującej się w działalność reformistyczną Kościoła w Polsce przez

dostosowanie prawa powszechnego do norm prawa partykularnego. Wartościowy zbiór prawa Stanisława Karnkowskiego nie miał charakteru urzędowego, ale stanowił istotną pomoc w stosowaniu obowiązujących norm prawa i w przyszłości stał się podstawą do tworzenia nowych kodyfikacji. Z kolei kodyfikacja Jana Wężyka, uchwalona na synodzie prowincjonalnym w Piotrkowie, była jedynym po soborze trydenckim omawianego okresu. Natomiast zbiór polskiego kościelnego prawa prowincjonalnego Krzysztofa Żórawskiego (1738-1808), samodzielnie przez niego opracowany pod koniec XVIII wieku, miał charakter dzieła prywatnego. Nie wszedł do odbioru kościelnego i społecznego. Opublikowany w trzech tomach w latach 1881-1883 w Poznaniu, ma dużą wartość poznawczą, gdyż zawiera cenny materiał źródłowy do historii prawa kościelnego w Polsce i dziejów kultury narodowej.

Poszczególne kodyfikacje usytuowano w szerokim kontekście historycznym. Ukazano warunki i przyczyny kościelne, społeczne i publiczne powodujące konieczność ich tworzenia oraz trudny i złożony proces legislacyjny. Nadto przekazano wiele ważnych informacji o ludziach i wydarzeniach.

W tekst monografii umiejętnie wkomponowano fragmenty z życia twórców kodyfikacji, wybitnych osobistości Kościoła i państwa polskiego: Jarosław Bogoria Skotnicki – metropolita gnieźnieński oraz doradca i współpracownik Kazimierza Wielkiego; Mikołaj Trąba – pierwszy prymas Polski i wybitny mąż stanu; Jan Łaski – prymas i kanclerz wielki koronny; Stanisław Karnkowski – na stolicy gnieźnieńskiej oraz sekretarz i referendarz wielki koronny; Jan Wężyk – prymas, doświadczony i wpływowy polityk. Prawie w całości ukazano pracowite i pełne wyrzeczeń życie ks. kan. Krzysztofa Żórawskiego.

W zakończeniu książki ks. Stanisław Tymosz dokonał krytycznej analizy i oceny wszystkich sześciu pomników partykularnego prawa Kościoła polskiego. Zaprezentował również autorskie stanowisko dotyczące ich znaczenia prawotwórczego, kościelnego, społecznego i naukowego.

Dzieło zawiera aneks w języku łacińskim, który stanowią Bulle Jana XXIII i Marcina V zezwalające na opracowanie kodyfikacji przez metropolitę gnieźnieńskiego Mikołaja Trąbę. Zamieszczono w nim także fotografie oryginalnych dokumentów: rękopisów statutów wieluńsko-kaliskich Mikołaja Trąby z lat 1422, 1425 i 1463; spisu treści *Zwodu Łaskiego* z 1530 r.; karty tytułowej kodyfikacji bp. Stanisława Karnkowskiego z 1579 r., strony tytułowej kodyfikacji abp. Jana Wężyka z 1630 r. oraz strony tytułowej wydania drugiego z 1761 r., a także karty tytułowej II tomu kodyfikacji ks. kan. Krzysztofa Żórawskiego z 1882 r. Wzbogacają one i ilustrują treść książki, ale też umożliwiają czytelnikowi wizualne zapoznanie się z pomnikami polskiego prawa kościelnego.

Książka opiera się na wielu bogatych źródłach prawa i naukowej literaturze przedmiotu, co znalazło wyraz w licznych odsyłaczach merytorycznych i informacyjnych oraz w zamieszczonej bibliografii. Napisana poprawnym, mimo poważnej treści naukowej, jest zrozumiała nie tylko dla znawców przedmiotu.

Na uwagę zasługuje staranne edytorstwo monografii – zarówno opracowanie redakcyjne, jak i druk na kredowym papierze oraz ciekawy projekt okładki i stron tytułowych z motywami starodruków (fragmenty rękopisów Mikołaja Trąby).

Omawiana praca jest wartościową pozycją naukową, przybliżającą problematykę legislacji kościelnej. Stanowi ważny wkład do badań nad procesami unifikacji i kodyfikacji partykularnego prawa kościelnego w Polsce.

Jerzy Markiewicz
Katedra Historii Prawa Sądowego Polski
na Tle Powszechnym WZN PiE KUL

Categorialità e trascendentalità del Diritto. Atti della Giornata Canonistica Interdisciplinare, ed. Paolo Gherri, Roma 2007, ss. 217.

Dnia 23 marca 2006 roku na Papieskim Uniwersytecie Laterańskim zostało zorganizowane spotkanie naukowców zajmujących się prawem kanonicznym oraz filozofią, noszące tytuł „Kategoryczność i transcendentalizm Prawa” (materiały z tego spotkania ukazały się w 2007 roku pod tym samym tytułem). Jest to pierwsze z zamierzonego cyklu spotkań nazywanych „Interdyscyplinarny Dzień Kanonistyczny”, które, w zamyśle jego autorów, mają być poświęcone interdyscyplinarnym badaniom skoncentrowanym wokół prawa kanonicznego i innych dyscyplin naukowych. Bezpośrednią przyczyną zorganizowania tego spotkania, jak zauważają w Przedmowie do wydania M. J. Arroba-Conde i A. Livi, jest coraz większe zainteresowanie świeckich naukowców i prawników problematyką prawa kanonicznego oraz podejmowanie przez nich zajęć z tego zakresu na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Laterańskiego. Przyczyną dalszą zorganizowania tego spotkania, ale stale aktualną, jest reforma studiów kanonistycznych, przeprowadzona w 2002 roku, w wyniku której znacznie poszerzyła się perspektywa studiów kanonistycznych.

Głównym zagadnieniem podejmowanym przez autorów tego i następnych spotkań jest dialog pomiędzy prawem kanonicznym a współczesną nauką i kulturą. Podkreślaną obecnie zasługą reformy studiów prawa kanonicznego jest to, że dzięki niej wznowiono dyskusję wokół tożsamości kanonistyki jako nauki kościelnej (autorzy celowo nie używają sformułowania „teologicznej”, co wynika chyba z preferencji metodologicznych kuratora i odpowiedzialnego za spotkania na PUL P. Gherriego) w metodologicznym podejściu do niej i w wyborze priorytetowych elementów, które wymagają obecnie pogłębienia. Autorom spotkań przyświeca jednocześnie cel, by kolejna reforma studiów kanonistycznych nie skończyła się na aplikacji wymagań do szczegółowych programów akademickich, ale by wraz z nimi przyczyniła się, co jest specyfiką PUL w Rzymie, do włączenia studiów kanonistycznych w optykę *utrumque Ius*. Czy to się uda, czy będzie pożyteczne dla kilku niezależnych dyscyplin naukowych – będzie można zweryfikować z biegiem czasu, zwłaszcza podczas następnych spotkań i w toku studiów uniwersyteckich.